

Ήθη και έθιμα των Θεοφανείων στη Δυτική Μακεδονία (Παπαδάσκαλος Κωνσταντίνος Ι. Κώστας)

/ [Πεμπτουσία](#)

ό του αγίου Διονυσίου

Ουσιώδες γεγονός υπαρκτικής σημασίας: η Θεία Λειτουργία των Θεοφανείων και η προσέλευση των ανθρώπων σ' αυτήν. Η ακρόαση των ύμνων, των αναγνωσμάτων (αποστολικού και ευαγγελικού), η λειτουργία των φυσικών αισθήσεων μέσα στην ατμόσφαιρα των εικόνων που καλύπτουν τον ιερό ναό και ανοίγουν τα όρια του στην αιωνιότητα, γίνονται πύλες εισόδου στην (όντως) κοινωνία δηλαδή εν Χριστώ. Χωρίς αυτό το γεγονός, χωρίς τη συμμετοχή σ' αυτό, χωρίς την έξοδο από το άτομο και το πέρασμα στο πρόσωπο που αναζητά τη σχέση μέσα στην αγαπώσα κοινωνία, τα ορθόδοξα ήθη περνούν στη λήθη και τα έθιμα του λαού γίνονται απονευρωμένα και πληκτικά φολκλόρ, σαν κι αυτά "που οδήγησαν μια γενιά - στα πιο βαθειά χασμουρητά".

Θεοφάνεια. Δεν είχε καλά ξημερώσει. Βγήκα απ' τον ολόφωτο ναό στο προαύλιο. Ο επίτροπος (Γιάννης Παπαγόρας) χτυπούσε το τάλαντο. Μέσα στο μισοσκόταδο και στην αχνή ομίχλη διέκρινα σκιές ανθρώπων στο βάθος του ανηφορικού δρόμου να έρχονται στο ναό για τη λειτουργία των Φώτων. Αναρρίγησα. Οι άνθρωποι αφήνουν πίσω τους το (φυσικό) σκοτάδι κι έρχονται στον ολόλαμπρο και φωτεινό ναό για να συναντήσουν το (φυσικό) φως. Και μου ήρθε στο νου η φράση του Ευαγγελίου: "Ο λαός ο καθήμενος εν σκότει είδε φως μέγα". Το μεγάλο φως που είδε (τότε) ο λαός, που βρισκόταν στο σκοτάδι, ήταν η αποκάλυψη, ήταν η φανέρωση του Χριστού. Τι ωραία και συμβολική εικόνα. Με πολλές προσεγγίσεις. Όλοι έχουμε ανάγκη και ο καθένας προσωπικά, να γνωρίζει την αλήθεια, να βλέπει το φως και να είναι μακριά από το σκοτάδι του. Η δική μας υπόθεση είναι να ζητήσουμε το φωτισμό από το Θεό και να προσανατολίσουμε την ελευθερία μας προς Αυτόν.

“Δημοπρασία” του Σταυρού και των εικόνων: Μετά τη Θεία Λειτουργία έγινε η “δημοπρασία” του Σταυρού και των εικόνων στο νάρθηκα του ναού. Εκφωνητής ο επίτροπος Γιάννης Παπαγόρας, γραμματέας ο δάσκαλος Λάμπρος Κουτσιούκης. Οι ρίζες αυτού του παράξενου (θα έλεγε κανείς) εθίμου χάνονται στο βάθος του χρόνου μέσα στις ορεινές γεωργο-κτηνοτροφικές κοινωνίες, τότε που οι άνθρωποι είχαν βιωματική σχέση με τη γη και το όλο περιβάλλον (κι ενώ η οικολογία σαν όρος τους ήταν άγνωστος, ωστόσο ήταν και δρούσαν βιωματικά ως οικολόγοι). Η αγιοπατερική θεολογία περνούσε στο λαό αδιάκοπα μέσω (κυρίως) της λατρείας, που διαμόρφωνε ήθος και στάση ζωής. Οι άνθρωποι αυτοί (που τη χαρά την εύρισκαν στην Εκκλησία και την αντλούσαν από αυτήν, από τα πρόσωπα των αγίων με τους οποίους σχετίζονταν σε ακατάλυτη σχέση κοινωνίας) δεν υπόφεραν από τις δήθεν αντινομίες που υποφέρει ο σημερινός θρησκευτικός άνθρωπος.

Μέγας Αγιασμός των Θεοφανείων στο κίосκι του προαυλίου και ο φωτισμός των πιστών. Δέσποζαν τα λάβαρα του ναού, της Παναγίας και του αγίου Διονυσίου. Η εικόνα της Βάπτισης. Τα εξαπτέρυγα. Ο Σταυρός, που τον κρατούσε η Ελένη Παπαγεωργίου του Αθανασίου και της Πολυξένης, μαθήτρια της ΣΤ' Δημοτικού. Και γύρω ο λαός να ακροάται τις ευχές του Μεγάλου Αγιασμού. Κι ύστερα ο ασπασμός και ο φωτισμός.

Κυκλικός χορός στο προαύλιο του ναού: Συμμετείχαν πολλοί. Άνδρες και γυναίκες και παιδιά. Τα τραγούδια, με επαναλαμβανόμενους στίχους από το χορό, είναι όλα της παράδοσης. Δεν υπάρχουν μουσικά όργανα. Ακούγονται μόνο οι

φωνές των τραγουδιστών. Θυμηθήκαμε για μια στιγμή τη γκάιντα του Χρήστου Παπαγόρα. Πόσο οι ήχοι της ταίριαζαν με τους ήχους των τραγουδιών! Μερικοί (-ες) ντύθηκαν τις παραδοσιακές στολές. Ευχαριστούμε το μορφωτικό σύλλογο "Η Τσιούκα" της Αγίας Κυριακής για τη διάθεση των στολών. Καλό φωτισμό σε όλους και στο χωριό.

Ένα από τα τραγούδια του κυκλικού χορού είναι και το παρακάτω:

“Σήμερα τα Φώτα και φωτισμός - και χαρές μεγάλες στους ουραμούς. - Σήμερα η κυρά μας η Παναγιά - σπάργανο κρατούσε κι αγιόφεγγε(ι). - Και τον Άγιο Γιάννη παρακαλεί: - Δύνεσαι Άγιο Γιάννη και Πρόδρομε - να θεοβαφτίσεις Θεόν Παιδί; - Δύνομαι και σώζω και προθυμώ - να θεοβαφτίσω Θεόν Παιδί”.

Διοργάνωση χορών παραμονή των Φώτων: Η διοργάνωση χορών την παραμονή των Θεοφανείων (βράδυ 5 προς 6 Ιανουαρίου) δεν συνάδει με τη συγκεκριμένη ημέρα. “Αγιάζονται τα νερά σήμερα” (5 Ιαν.) έλεγαν οι

γιαγιάδες μας, η Εκκλησία συνιστά απόλυτη νηστεία (δεν καταλύεται ούτε το λάδι) και ανήμερα των Φώτων μας καλεί (η Εκκλησία) να γίνουμε συνδαιτυμόνες στο τραπέζι της Ευχαριστίας και συμμετέχοι στον Μέγα Αγιασμό. Χορεύουμε και τραγουδάμε στα ανοιχτά προαύλια των εκκλησιών “με χορούς κυκλωτικούς - κι άλλο τόσο ελεύθερους σαν ποταμούς”.

Αυτή είναι η δική μας παράδοση. Από εμάς εξαρτάται αν θα τη σεβαστούμε και θα τη συνεχίσουμε συμμετέχοντας ελεύθερα και ενεργά στη ζωή της (για να ξέρουμε πού πατάμε και πού πηγαίνουμε) ή αν θα αδιαφορήσουμε ή την υπονομεύσουμε και την αποδομήσουμε. Από μας εξαρτάται αν θελήσουμε να φωτιστούμε από αυτήν για να αποκτήσουμε τη δυνατότητα να φωτίσουμε τον άλλον: τον δικό μας και τον ξένο, τον πρόσφυγα, το μετανάστη, τον ευρωπαίο, τον δυτικό και τον ανατολίτη, τον χαμένο και τον φονταμενταλιστή. **Κάνουμε έκκληση στους διοργανωτές χωρών την παραμονή των Θεοφανείων (βράδυ 5 προς 6 Ιανουαρίου) να αλλάξουν ημέρα-ημερομηνία.**

Κέρασμα των Θεοφανείων (από τον ιερό ναό) στο αρχονταρίκι και στο προαύλιο σε όλους. Το κέρασμα (καφές, λουκάνικο, κρέας, κεφτεδάκια, πίτες, σαρμαδάκια, τυρί, σαλάμι, ελιές, τσίπουρο, κρασί, όλα) είναι προσφορές των ενοριτών. Ευχαριστούμε τους προσφέροντες και τις γυναίκες που τα μαγείρεψαν. Η γιορτή έληξε με το τραγούδι "Καλημέρα πάντες, ω αδελφοί" που το είπε ο π. Κωνσταντίνος και με την επωδό "καλημέρα, καλημέρα..." να την επαναλαμβάνουν όλοι.

Ψάλτες: Έψαλαν στον Όρθρο, στη Λειτουργία και στον Μέγα Αγιασμό ο Γιάννης Τζινίκος, ο Γιώργος Καραγιάννης, ο Γιάννης Παπαγόρας, η Δήμητρα Κίτση-Βαλωμά.

Διακονητές: Μιχαήλ Αντωνίου, Ευθύμης Καραγκιώζης, Γεώργιος Ηλ. Παπαγεωργίου, Ηλίας Παπαγεωργίου, Νίκος Τσιτσιώκας, Ελένη Αθανασίου Παπαγεωργίου (πρώτη χορεύτρια), Θεοδώρα Δελνιώτη, Ανθούλα Παπαγόρα, Θεοδώρα Κακούλη, Αθανασία πρεσβυτέρα, Ολυμπία Δολδούρα.

Εκπρόσωποι της αυτοδιοίκησης: Συμμετείχαν στη Λειτουργία και στον Αγιασμό ο Πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου Σερβίων-Βελβεντού Ζήνων Παπαδημητρίου και ο Πρόεδρος της Τ.Κ. Αγίας Κυριακής Δημοσθένης Κακούλης.

“Φως εκ φωτός, έλαμψε τω κόσμω Χριστός ο Θεός ημών, ο επιφανείς Θεός, τούτον λαοί προσκυνήσωμεν” (Στιχηρό Ιδιόμελο των Αίνων 6^{ης} Ιαν.).